

Macaafa Daani'eel — Lakkoofsa Shantama Jaha

Mul'ata 17 keessa iccitii hiikuu: Raajii dhumaa sagaagaltittii guddittii fi bineensichaa

Jeff Pippenger
2024-01-20

Baksi inni raajota raajii macaafa qulqulluu keessatti mul'atu keessaa inni dhumaa Mul'ata boqonnaa kudha torbaffaa keessatti argama. Boqonnaa sana keessatti, lakkoofsa sadiitti, ergamaan murtii “sagaagaltuu guddittii” raajii sanaa Yohaannisitti akka agarsiisuuf, Yohaannis gara “lafa onaatti” geeffame; isheen is “bishaanota baay'ee” irra teessiti, “mootota lafaa” wajjinis “sagaagalummaa” hojjette.

Malaa'ikota torban keessaa inni qodaa torban qabu keessaa tokko dhufee anaan dubbate; akkas jedheen, “As kottu; ani murtii sagaagaltuu guddoo bishaanota baay'ee irra teessoo qabdu sitti nan argisiisa; ishee wajjin mootonni lafaa sagaagalannii jiru, warri lafa irra jiraatanis daadhii sagaagalummaa ishee irraa machaa'anii jiru.” Innis hafuura keessatti gara lafa onaa na geesse; anis dubartii bineensa diimaa irratti teessoo qabdu tokko nan arge; bineensichi maqaa arrabsoo guutuu ture; mataa torbaa fi gaanfa kudhan qaba ture. Mul'ata 17:1–3.

Akka dubbii Yohaannis ofii isaatiin “gammoojjiin” bara 538 irraa eegalee hanga bara 1798tti, yeroo dhumaatti, waggoota kuma tokkoo fi dhibba lamaa fi jahaatama bulchiinsa paaphaasii bakka bu'a.

Dubartittiinis lafa onaatti baqatte; achittis iddoo Waaqayyo isheedhaaf qopheesse qabdi, akka achitti guyyoota kuma tokkoo fi dhibba lamaa fi jaatamaaf ishee sooran keessaa. ... Dubartittiidhaaf immoo baallee lama kan mootummaa guddaa tokkoo kennaman; kunis akka isheen gara lafa onaatti, gara iddoo ishee sanaatti barriftee deemtuuf, achittis fuula bofa sanaa irraa yeroo tokkoof, yeroo lamaaf, yeroo walakkaadhaaf akka sooramtutti. Mul'ata Yohaannis 12:6, 14.

Hafuura keessatti, Yohaannis gara waggoota dhibba tokkoo fi jahaatama jahaa bulchiinsa paaphaasummaa keessatti geeffame. Waggonni sun bara seenaa Yezabel, Ahaab fi Eliyaas keessatti rooba dhabuu waggoota sadii fi walakkaatiin fakkeenyeffamanii turan. Waggonni sun hamma paaphaasummaan madaa isaa isa du'a geessisu bara 1798tti fudhatuutti itti fufuu qabu turan; kunis xumura dheekkamsa jalqabaa irratti akka ta'u “murtaa'ee” ture; dheekkamsi sunis waraana humnoota lama mancaasan jechuun waaqeffannaa waaqa tolfamaa fi paaphaasummaa irratti hundaa'uun mana qulqullummaa fi loltoota irratti fide sanaa xumura isaa ture. Dhugaan kun hundi barruulee dhihoo keessatti ibsameera.

“Sagaaltuun guddaan” sun, sagaaltuu Xiirros kan Isaayaas ti; isheen waggoota mallattoo torbaatamaaf, jechuunis “bara mootummaa tokkoo” turan sanaaf ni dagatamti ture. Seenaa Yunaayitid Isteetis seenaa waggoota mallattoo torbaatamaa ti; kunis waggoota booji'amuu torbaatama, mootummaa Baabilon yeroo bulchaa ture keessatti mul'ifameen fakkeenyaaf duraan argisiifamee ture; mootummaa Baabilonis mootummaa raajii Macaafa Qulqulluu keessaa isa

jalqabaa ture. Seenaa sana keessatti sagaaltuun guddaan Xiirroos ni dagatamti ture. Dhuma seenaa sanaattis isheen ni yaadatamti; ammas al tokko immoo baatee faarfannaa ishee ni sirbiti; akkasumas mootota lafaatiin ejja ni raawwatti. Yohaannis murtii aangoo paaphaasummaa arguuf akka argutti, karaa hafuuraa seenaa mootummaa paaphaasummaa keessa geeffame. Murtiin intala lubaa ejja raawwate tokkoo ibiddaan akka gubantu ture.

Intalli lubbuun lubbuu waaqeffataa kam iyyuu yoo sagaagalummaan of xureessite, isheen abbaa ishee xureessiti; ibiddaan ni gubanti. Leewwota 21:9.

Mul'ata murtii guddaa sanaa ilaalchisee mul'ata Yohaannisitti ergamoota dha'ichoota torban keessaa isa tokkoon kennametti, isheen ibiddaan akka gubantu agarsiifame.

Gaangotnii kudhan ati irratti argite, isaan kun sagaagaltittii jibbu; ishee onsaanii qullaa godhu; foon ishees ni nyaatu; ibiddahaanis ishee gubu. Mul'ata Yohaannis 17:16.

Bishaan inni sagaaltuun guddaan irra teesse sun saba biyya lafaa ti; yeroo Ameerikaan Yunaayitid Isteetis guutummaa biyya lafaa bineensa—inni isheen sagaaltuu guddoo ta'e sana—waaqeffachuuf gowwoomsitu, isaan hundi abbaa taayitaa ishee jala ni galfamu. Ameerikaan Yunaayitid Isteetis yeroo sana mootii kudhan keessaa mootii duraa taatee, raajii Mul'ata boqonnaa kudha torba keessatti ibsame sana keessatti bakka olaanaa qabdi; fakkeenya kana keessattis Ameerikaan Yunaayitid Isteetis mootii jalqabaa sagaaltittii wajjin sagaagalummaa raawwate bakka bu'a, jechuunis yeroo boodas isheen hojii sana mootota hundumaa wajjin ni raawwatti.

Mootii jalqabaa mootota hedduu keessaa Ahaabiin bakka buufameera; inni sagaagaltuu guddittii, kan waldaa Xiyaatiraa keessatti Iizaabeliin bakka buufamtu, fuudhee ture. Murtiin Iizaabel (sagaagaltuu guddittii) mootota kudhaniin raawwatama; isaan humna Ameerikaa Gamtoomaniitiin walta'iinsa mootummaa fi amantii keessatti akka seenan dirqisiifamu. Mootonni sun, sagaagaltittii irratti jibba isaanii jiraatus, paaphaasonni addunyaa akka bulchan (bishaanota irra taa'an) hayyamuuf walii galu.

Gaaffii kudhan ati argite sun mootota kudhani; isaan hamma ammaatti mootummaa hin arganne, garuu bineensicha wajjin yeroo tokkoof akka moototaatti aangoo ni fudhatu. Isaan kun yaada tokko qabu; humnaa fi aangoo isaanii bineensichatti ni kennu. Isaan Hoolichaan walitti ni lolu; Hoolichis isaan ni mo'ata; inni Gooftaa gooftolii fi Mootii moototaati; warri isa wajjin jiranis waamaman, filataman, amanamoodha. Innis naan jedhe, Bishaanota ati argite, bakka sagaagaltuun teesse, saboota, tuutota, ummatoota, afaanota. Gaaffii kudhan ati bineensicha irratti argites, isaan kun sagaagaltuu ni jibbu; ishii onteessuu fi qullaa gochuu ni danda'u; foon ishii ni nyaatu; ibiddaanis ishii ni gubu. Waaqayyo fedhii isaa raawwachuuf, walii galuu fi mootummaa isaanii bineensichatti kennuuf, hamma dubbiiwwan Waaqayyoo raawwatamanitti, garaa isaanii keessa kaa'eera. Dubartiin ati argites magaalattii guddoo, ishee mootota lafaa irratti mootummaa qabdudha. Mul'ata Yohaannis 17:12–18.

“Mootumman mootota” (United Nations), dhugumaan papasummaa ni jibbu; garuu haalli isaan dirqisiisee mootummaa isaanii yeroo gabaabaa turu humna papasummaatti dabarsanii kennu, addunyaa balaa isaa dabalaa deemu irraa baraaruu abdi faayidaa hin qabne keessatti. Yommuu gowwoomsaa ishee hubatan, seera Leewwota keessatti raawwatamuu isaa guutuudhaan ibiddaan

ishee gubuuf meeshaa ta’u.

“Mootumman mootota” kun, ari’atni isaan saba Waaqayyoo bara dhumaa irratti fidan sanaan, “Hoolicha wajjin waraana godhu.”

Saboonni maaliif ni raafamu, ummanni immoo waan faayidaa hin qabne ni yaadu? Mootonni lafaa of dhaabu, bulchitoonnis walitti mari’atu; Waaqayyo irratti fi Isa dibame irratti, “Hidhaa isaanii haa caccabsinu, funyoo isaanii illee of irraa haa darbannu” jedhu. Inni samii keessa taa’u ni kolfaa; Gooftaan isaanitti ni qoosa. Achiis inni dheekkamsa isaatiin isaanitti dubbata; aarii isaa cimaadhaanis isaan ni jeequ. Faarfannaa 2:1–5.

Ajjechi lafaafumma warri lafaa mootummaa paaphaasiif raawwatan, yeroo Kristos fannifame irrattis akkasuma raawwatame.

Ati afaan garbicha kee Daawititiin, “Saboonni maaliif dheekkaman? Ummonnis maaliif waan faayidaa hin qabne yaadan? Mootonni lafa irraa ka’an; bulchitoonnis Gooftaa fi Kiristoos isaa irratti walitti qabaman” jette. Dhugumaan Ilma kee qulqulluu Yesuus isa ati dibde irratti, mootummaa Heroodisii fi Phonxoos Philaaxos, Saba Waaqeffattoota ormaa wajjin, akkasumas uummata Israa’el wajjin walitti qabaman; kunis waan harki kee fi mootummaa kee dursee akka ta’u murteesse hunda raawwachuuf ture. Hojii Ergamootaa 4:25–28.

“Mootonni lafa keessaa” yeroo fannifamuu Kiristoositti isa mormuun ka’an sun, Mul’ata boqonnaa kudha-torba keessatti “mootota kudhan” jedhamee ibsaman kan Warra Hoolicha irratti lola kaasan, uummata isaa ari’uudhaan ammas isa wajjin lolan sana ni bakka bu’u. Fannoo irratti, moototni sun “yaa’ii hamootaa” kan Kiristoosin “marsan” turan; akkasumas guyyoota dhumaa keessatti uummata isaa irrattis akkasuma ni godhu.

Sareen hamoon na marfamaniiru; waldaan hamootaa na marsanii jiru; isaan harka koo fi miilla koo bocanii jiru. Lafeewwan koo hundumaa lakkaa’uu nan danda’a; isaan na ilaalu, na xiyyeeffataniis ni ilaalu. Uffata koo gidduu isaanii qooddatu, wayyaa koorrattis ixaa buusu. Faarfannaa 22:16–18.

Mootonni kudhan inni guddoo sana irratti murtii fidan ibiddaan ishee gubu; isheen sagaagaltuu ta’ullee akka intala lubaa taate himatti. Mootonni sunis “sareewwan” jedhamee fakkeeffamu; mootonni kudhan sun sagaagaltuu guddoo sana ibiddaan gubuu qofa utuu hin ta’in, “foon ishee ni nyaatu” illee. Duuti Yezaabel isheen dallaa irraa gad darbatamtee lafa irratti bittinnaa’uudhaan dhufe; sana booddee sareewwan dhufanii foon ishee nyaatan.

Yommuu Yehuu Yizre’eel dhufes, Iizaabelis kana dhageesse; fuula ishee dibattee, mataa ishee miidhagsitee, foddaa keessaa ilaalaa turte. Yeroo Yehuun karra keessaa seenu, isheen, “Zimrii inni gooftaa isaa ajjeese nagaa qabaatee ree?” jette. Innis fuula isaa gara foddaatti ol kaasee, “Eenyutu gama koo jira? eenyu?” jedhe. Namoonni xuqurroon lama yookiin sadii isatti gad ilaalaan. Innis, “Ishee gad darbadhaa” jedhe. Kanaaf isaan ishee gad darbatan; dhiigni ishee keessaa gariin dallaa irratti fi fardeen irratti faca’e; innis miilla isaatiin ishee irra ejjete. Erga inni ol seenee booddee ni nyaate, ni dhugees; akkasumas, “Dhaqaatii dubartii abaarsa kana amma ilaalaa, awwaalaas; isheen intala mootii ti” jedhe. Isaanis ishee awwaaluuf dhaqan; garuu ishee irraa homaa hin arganne, qola mataa, miilota, fi calaqqee harka ishee malee.

Ergamichisni naan akkana jedheen, Maaliif dinqifatee? Ani icciti dubartittii fi bineensa ishee baatu, isa mataa torbaa fi gaanfa kudhan qabu, sitti hima. Bineensi ati argite sun ture, amma immoo hin jiru; garuu boolla qilee hinqabne keessaa ol ba'ee badiisa keessa ni gala. Warri lafa irra jiraatanis, maqaan isaanii hundee biyya lafaa irraa jalqabee macaafa jireenyaa keessatti kan hin barreeffamin, yommuu bineensa isa ture, amma hin jirre, garuu amma iyyuu jiru argan, ni dinqifatu. Asitti hubannoon ogummaa qabu jira. Mataan torban sun tulluu torba, dubartittiinis isaan irra taa'iti. Mootonni torbas jiru; shan kufaniiru, tokko jira, inni kaan ammoo amma iyyuu hin dhufne; yommuu dhufus yeroo gabaabaa turuu qaba. Bineensi inni turee amma hin jirre sun, inni iyyuu isa saddeettaffaadha; inni warra torban keessaa ti, gara badiisaattis ni gala. Gaanfonni kurnan ati argite sun mootota kudhani; isaan amma iyyuu mootummaa hin arganne; garuu bineensicha wajjin sa'aatii tokkoof akka moototaatti aangoo ni fudhatu. Mul'ata Yohaannis 17:7-12.

Raajii raajii dha raajii Macaafa Qulqulluu keessatti, akkuma salphaatti boqonnaa torbaffaa fi saddeettaffaa Daani'el keessatti ifatti adda baafamuu danda'u; iccitiin ergamaan Yohannisitti dhiheessaa jiru immoo icciti bineensaa fi dubartii bineensa irra taa'tee yaabdu sanaati. Dubartiin bineensa irra jirtu sun sagaagaltuu guddoo, mootota lafaa wajjin ejja raawwattu dha. Isheen Iizaabel dha, abbaa manaa ishee immoo Ahaab dha.

Kanaaf abbaan isaa fi haati isaa ni dhiifamu; inni haadha manaa isaatti ni maxxana; isaanis foon tokko ni ta'u. Uumama 2:24.

ਇੱਕ ਮਰਦ ਮਰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਔਰਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਕੱਠੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੇਹ ਹਨ। ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਭੇਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਲੀਸਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਹੈ, ਔਰਤ (ਕਲੀਸਿਆ) ਅਤੇ ਜਾਨਵਰ (ਰਾਜਿਆ) ਦਾ ਉਹ ਮਲਿਪ ਜੇ ਇੱਕ ਹੀ ਰਾਜ ਹੈ, ਜੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਕਲਾ ਅਤੇ ਕਲੀਸਿਆਕਲਾ ਦਾ ਇਹ ਮਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਸੰਬੰਧ ਉੱਤੇ ਨਿਖਿੱਤਰਣ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, “ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਮੂਰਤ” ਹੈ। ਯੂਹੰਨਾ ਨੂੰ ਔਰਤ ਜਾਨਵਰ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਦੱਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਉਕਿ ਉਹੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਉੱਤੇ ਨਿਖਿੱਤਰਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

Dubartiin ati argite sun magaalattii guddoo sana, isa mootota lafaa irratti mootummaa qabdudha. Mul'ata Yohaannis 17:18.

Bineensi fi dubartiin sun mootummaa tokko (foon tokko) bakka bu'u; garuu ergamaan sun hariiroo sagaagaltuu guddittii fi mootota lafaa gidduu jiru irratti xiyyeeffachaa jira. “Bineensi sun” inni “ture, amma hin jiru”, innis “boolla gad fagoo keessaa ol ba'a, gara badiisaattis ni deema,” kan “warri lafa irra jiraatan isa duukaa dinqisiifatan” sun, yeroo madaan du'aa sagaagaltuu guddittii fayyee, paaphaasummaa dha. Isheen “ture” mootummaa shanaffaa raajii Macaafa Qulqulluu; garuu bara 1798 keessatti madaa du'aa akka argattu “murteeffamee” ture.

Yommuu Yohaannis hafuuraan gara bara 1798tti geeffametti, isheen bineensa “hin turre”; garuu yommuu madaan ishee inni du'a geessisu dhuma waggoota fakkeenya ta'an torbaatamii, kan seera Dilbata yeroo dhihoo dhufu irratti xumuramanitti fayyifametti, isheen deebi'anii “jirti”; lubbuu qabdi; faarfannaa ishee faarfatti; ejja raawwatti; Kiristaanotas ni ajjeesti.

Boqonnaa kudha torbaffaan kun mootummaa raajii Macaafa Qulqulluu keessaa dhiheessiisa isa dhumaa dha; kanaafis, inni yeroo mootummaa raajii Macaafa Qulqulluu sana yeroo jalqabaaf ibsame waliin waliigaluu qaba. Yeroon mootummaa sana yeroo jalqabaaf ibsame immoo Daani'el

ibiddaan guutame, keessatti darbaman. Mul'ata Yohaannis 19:20.

Boqonnaa kudha sadi keessatti bineensi inni jalqabaa galaana keessaa ba'u, kan Obboleettii Waayit kallattiidhaan abbaa irree papaasummaa ta'uu isaa ibsitu, adda baafamee ibsameera. Keeyyata sana keessatti addunyaan bineensa papaasummaa sana duukaa dinqisiifachaa deemti.

Ani mataa isaa keessaa tokko akka du'aaf madaa'e fakkaatee nan arge; madaan isaa du'a geessisu sun ni fayye; guutuun biyya lafaas bineensicha duukaa bu'ee dinqisiifate. Mul'ata Yohaannis 13:13.

Bineensi Mul'ata Yohaannis boqonnaa kudha torba keessatti ibsame, inni “warri lafa irra jiraatanis isaaf ni dinqisiifatu” jedhame sun, yeroo madaan du'aa papasummaa sana seera Dilbataa dhihootti dhufu keessatti fayyu, mul'ata xumuraa humna seexanaa ti. Amaloonni raajii dubartittii fi bineensa isheen yaabbattee jirtu kan boqonnaa kudha torbaa keessatti ibsaman hundinuu, akkuma galmeewwan jechootaa bara 1950 dura maxxanfaman ibsanitti, waldaa Roomaa adda baasu.

Bineensi Mul'ataa boqonnaa kudha torbaa keessatti ibsame sun, walitti dhufeenya mana amantii fi mootummaa, isa fakkii bineensichaa ta'e, agarsiisa. Bineensi mataa torba fi gaanfa kudhan qabu sun mootummaa mootota kudhan irraa ijaarame (Gamtaa Mootummoota Addunyaa) dha; ishee dubartittiin irra taa'uun bulchitu. Dubartittiin sun paaphaasummaa dha; isheen “Baabilon Guddittii, Haadha Sagaagaltota” jedhamee beekamti. Erga mallattooleen sun adda baafamanii booda, gara bara 1798tti deebinee ilaaluun ni danda'ama; jechuunis, yeroo seenaa keessatti Yohaannis gara itti geeffamee bakka bu'iinsa mootummaa raajii Macaafa Qulqulluu keessaa isa dhumaa fudhate sana dha.

Nuti itti aanutti mootummaawwan sana fi bakka bu'iinsa isaanii Daani'el boqonnaa lama keessatti ilaalchisee ni ilaalla.

“Sabni inni masaraa gochaa irratti mul'atan iddoo isaanii lafa irratti akka qabatan eeyyamameera; kunis akka kaayyoo 'Eegduu fi Qulqulicha' guutan yookaan hin guunne mul'atuuf. Raajii mootummaa gurguddoo addunyaa—Baabilon, Meedoo-Phaarsi, Giriikii, fi Roomaa—ka'uu fi kufuu isaanii hordofee agarsiiseera. Tokkoon tokkoon isaanii, akkuma saboota humna xiqqaa qabanitti, seenaan of irra deebi'eera. Tokkoon tokkoon isaanii yeroo qormaataa isaanii qabu ture; hundinuu kufe, ulfinni isaanii bade, humni isaanii irraa deeme, iddoo isaanii immoo kan biraatiin qabame.”

“Yommuu saboonni qajeelfamoota Waaqayyoo didan, didduu kana keessattis badii isaanii ofuma isaanii irratti hojjetan, ta'us kaayyoon ol'aanaan Waaqummaa, waan hundumaa bulchu, sochii isaanii hunda keessa hojjechaa akka ture ifatti mul'ate.” Education, 177.